

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
CENTRUM FÖR EUROPASTUDIER (CES)

SVERIGEDEMOKRATERNA – ETT HOT MOT DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA?

En undersökning av i vilka avseenden
Sverigedemokraternas politik strider mot
Europakonventionens skydd av minoriteters
rättigheter

Stina Bergvall

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2023
Handledare:	Oskar Hultin Bäckersten

Abstract

Right-wing populism has through the past decades flourished in several countries in Europe. Research has shown that right-wing populism is, with its political starting point in “the people”, focusing on the majority and is sometimes excluding the minorities from the politics. Since human rights regulations are mainly a protection of minority rights, the aim is to examine if the politics of the Sweden Democrats, as a case of a growing right-wing populist party, is a threat to human rights and in that case, in what respects. The thesis is supposed to answer the question in what respects the politics of the Sweden Democrats contravene with the European Convention’s protection of minority rights. The theoretical framework is based on Cas Mudde’s theory about features of radical right-wing populism. By using a directed qualitative content analysis on the party program, election manifesto, four motions from the Sweden Democrats and the European Convention on Human Rights, the result shows that the politics of the Sweden Democrats contravene with minority rights concerning religious minorities and migrants. Article 8 (private and family life), article 9 (freedom of thought, consideration and religion) and article 14 (protection from discrimination) in the European Convention are particularly affected.

Kandidatuppsats:	15 hp
Program:	Europaprogrammet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2023
Handledare:	Oskar Hultin Bäckersten
	Sweden Democrats, Human rights, European Convention on Human Rights, radical right-wing populism, populism, Cas
Nyckelord:	Mudde
Antal ord:	12 854

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk	5
2.1 Tidigare forskning	5
2.1.1 Efterlevnad av mänskliga rättigheter och Europakonventionen	5
2.1.1.1 Fallet Sverige.....	6
2.1.2 Högerpopulistiska hot mot Europakonventionen.....	8
2.1.3 Högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter	9
2.2 Teoretiskt ramverk.....	11
2.2.1 Populism	11
2.2.2 Radikal högerpopulism	13
2.3 Forskningslucka och bidrag.....	14
3. Material och metod.....	16
3.1 Material.....	16
3.1.1 Val av fall.....	16
3.2 Metod.....	20
3.2.1 Analysschema	23
4. Resultat.....	25
4.1 Religiösa minoriteters rättigheter	25
4.2 Migranternas rättigheter	29
5. Avslutande diskussion.....	33
Referenser.....	36

1. Inledning

I flera av de senaste nationella valen och Europaparlamentsvalen har högerpopulistiska partier fått allt fler röster än tidigare decennier (Falkner & Plattner, 2020, s. 723). Det politiska klimatet har ändrats och populistiska partiers framgång har blomstrat i flera länder (Ruzza, 2021, s. 570). Flera länder i och utanför Europa styrs idag av populistiska partier och i många länder där populistiska partier inte styr har de ändå ett stort inflytande över politiken (Humble, 2022, s. 4). I valet 2014 fick rekordmånga främlingsfientliga populistiska partier mandat i Europaparlamentet (Grabbe & Groot, 2014, s. 33). I nästa val till Europaparlamentet stärktes högerpopulistiska partiers ställning ytterligare (Falkner & Plattner, 2020, s. 723). Denna populistiska våg syns även i Sverige, där Sverigedemokraterna (SD), som är ett högerpopulistiskt parti i nationalistisk och socialkonservativ anda, har växt och fick vid riksdagsvalet 2022 20,5 % av rösterna och vid val till Europaparlamentet 2019 15,3 % av rösterna (Nationalencyklopedin, u.å., 3). Med det ökade stödet för partiet är SD idag Sveriges andra största parti (Valmyndigheten, 2023, 19 december) och samarbetar med regeringen (Regeringskansliet, 2022, 1 november). Partiet för en restriktiv migrationspolitik och är kritiska till internationellt samarbete, där EU-samarbetet särskilt bekämpas (Nationalencyklopedin, u.å., 3).

FN:s generalsekreterare och högkommissarie för mänskliga rättigheter konstaterar att det populistiska uppsvinget utmanar efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna (Humble, 2022, s. 1). Alston (2017, s. 3) förklarar att arbetet för mänskliga rättigheter aldrig har varit ett konsensusarbete och att det har stött på motgångar från flera håll under lång tid och står nu inför ännu ett hot - populismen. Grunden för högerpopulismens framgång ligger enligt Alston (2017, s. 4-5) bland annat i en ökad oro kring säkerheten som uppdagades allt mer efter 9/11 och drabbade främst utlänningar och minoriteter. Inskränkningar av människors fri- och rättigheter ansågs då nödvändiga för att skapa trygghet och säkerhet. Tidigare forskning konstaterar även att högerpopulism generellt sett är emot överstatliga institutioner och överenskommelser och förespråkar regleringar på nationell nivå (Alston, 2017, s. 6-7; Humble, 2022, s. 1). Att högerpopulism är ett hot mot överstatliga överenskommelser, som exempelvis den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), och mot mänskliga rättigheter kan alltså

utläsas från tidigare forskning. Framför allt återkommande är hotet mot minoriteters rättigheter (Alston, 2017; Rovira Kaltwasser, 2012; Grabbe & Groot, 2014; Ruzza, 2021).

I och med det ökade stödet för högerpopulistiska partier i Europa, som tidigare forskning har visat kan innebära ett hot mot mänskliga rättigheter och särskilt minoriteters rättigheter, är det därmed intressant att analysera ett enskilt högerpopulistiskt partis överensstämmelse med Europakonventionen. Tidigare forskning har fokuserat på Europa och världen eller högerpopulism i allmänhet. Forskning på just Sverige och Sverigedemokraterna är däremot bristfällig. Dessutom brister forskningen i om det högerpopulistiska hotet mot mänskliga rättigheter innebär konkreta inskränkningar på Europakonventionen och vilka rättigheter det avser.

Undersökningen är relevant för Europastudier eftersom alla länder som är med i Europarådet är skyldiga att följa Europakonventionen (Panke, 2019, s. 153) och eftersom högerpopulismen har växt sig starkare i Europa under senare år. Det intressanta med att undersöka just SD är att det är ett snabbt växande högerpopulistiskt parti som har fått alltmer inflytande över den svenska och europeiska politiken och samarbetar idag med den svenska regeringen. Eftersom regeringen ansvarar för att se till så att Europakonventionen följs (Regeringskansliet, 2014, 5 november) samtidigt som tidigare forskning pekar på att högerpopulism kan vara ett hot mot de mänskliga rättigheterna, särskilt gällande minoriteters rättigheter, är det därmed intressant att undersöka i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter.

Om ett parti i Sverige, som är ett av de länder där stödet för högerpopulism har ökat markant de senaste decennierna (Nationalencyklopedin, u.å., 3) men också ett land som länge ansetts vara ett exceptionellt exempel när det kommer till att skydda de mänskliga rättigheterna (Karlsson Schaffer, 2020, s. 42), kan visa på skillnader mellan deras politik och Europakonventionen kan det bidra till forskningen gällande vilka rättigheter som kan hotas av högerpopulism. Med grund i vad tidigare forskning har kommit fram till visar detta att partier, även i stabila och etablerade demokratier, vänder sig mot utvecklingen av internationella gemensamma lagar för mänskliga rättigheter (Ciacchi, 2017, s. 105; Helfer, 2020, s. 220). Om detta kan hända i Storbritannien och Nederländerna (Ciacchi, 2017, s. 105-107), varför skulle det då inte kunna ske en sådan utveckling i andra demokratier?

1.1 Bakgrund

År 1948 kungjordes den universella deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna av FN (Panke, 2019, s. 153). År 1949 var Sverige en av medgrundarna till Europarådet som idag har 46 medlemsländer (Sveriges Riksdag, 2023, 3 maj). Europarådet verkar för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsprincipen och övervakar medlemsländerna så att de följer de angivna konventionerna (Council of Europe, u.å., 1), där Europakonventionen är en av de mest framträdande konventionerna (Nationalencyklopedin, u.å., 1). Europakonventionen lagstodgades sedan år 1953 med grund i FN:s deklARATION. Europakonventionen är en internationell överenskommelse som har undertecknats av samtliga medlemmar i Europarådet och verkar för rättvisa och fred, för att skydda de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och bevara demokratin (Europarådet, 1950, s. 5). Alla länder som är med i Europarådet har skrivit under Europakonventionen och är därmed skyldiga att följa denna (Panke, 2019, s. 153). Ändå följs den inte av alla medlemsländer och sedan 1959 har Europadomstolen kunnat utfärda domar mot de länder som bryter mot konventionen (Panke, 2019, s. 151). Europarådet utfärdar hela tiden rapporter på länder för att kontrollera efterlevnaden av Europakonventionen och bland annat Ungern, som styrs av ett högerpopulistiskt parti, har fått mycket kritik från Europarådet för att bryta mot Europakonventionen (Regeringskansliet, 2021, 17 juni).

Regeringskansliet (2014, 5 november) skriver att *"riksdagen och regeringen, den regionala och kommunala verksamheten har alla ansvaret för att följa de mänskliga rättigheterna"*. De mänskliga rättigheterna är skyddade enligt svensk grundlag och år 1995 antogs även Europakonventionen i svensk lagstiftning för att skydda de mänskliga rättigheterna och regeringen ska arbeta för att dessa följs i hela landet (ibid.).

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen ämnar undersöka om Sverigedemokraternas politik är ett hot mot mänskliga rättigheter och i så fall i vilka avseenden. Mer specifikt kommer uppsatsen att fokusera på Sverigedemokraterna som representant för ett högerpopulistiskt parti i Europa och Europakonventionen som representant för internationella mänskliga rättigheter, där minoriteters rättigheter kommer ligga i fokus. Om de mest framträdande hoten mot mänskliga rättigheter som presenteras i tidigare forskning även gäller för Sverigedemokraternas politik och kan innebära inskränkningar på Europakonventionen blir föremål för undersökningen. Detta kommer att undersökas genom en jämförelse av Sverigedemokraternas politik och

specifika artiklar i Europakonventionen för att avgöra hur förenliga texterna är med varandra. Utifrån syftet utformas följande forskningsfråga:

I vilka avseenden strider Sverigedemokraternas politik mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter?

1.3 Disposition

I nästa avsnitt presenteras tidigare forskning och det teoretiska ramverket. Tidigare forskning utgår från efterlevnad av Europakonventionen och mänskliga rättigheter i Europa och Sverige och högerpopulistiska hot mot Europakonventionen och mänskliga rättigheter. I det teoretiska ramverket görs en grundläggande beskrivning och definition av populism för att sedan utgå ifrån Muddes teori om kännetecknen för radikal högerpopulism. Därefter presenteras vilket material som kommer att analyseras. I metodavsnittet presenteras ett analyschema som utarbetats utifrån det teoretiska ramverket och tidigare forskning och kommer ligga till grund för den kvalitativa innehållsanalysen. Nästa del tar upp vad undersökningen har kommit fram till i form av ett resultat och avslutningsvis presenteras en avslutande diskussion där slutsatser dras utifrån besvarandet av forskningsfrågan.

2. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk

2.1 Tidigare forskning

Här presenteras befintlig forskning på området för att med utgångspunkt i vad som tidigare studerats komma åt forskningsluckan som uppsatsen ska fokusera på. Tidigare forskning är uppdelat i tre olika huvudrubriker. Först tas efterlevnad av mänskliga rättigheter och Europakonventionen i Europa och Sverige upp. Därefter diskuteras högerpopulistiska hot mot Europakonventionen och sedan högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter.

2.1.1 Efterlevnad av mänskliga rättigheter och Europakonventionen

Alla medlemsländer i Europarådet har någon gång blivit dömda i Europadomstolen för överträdelser av de mänskliga rättigheterna, även stabila demokratier som Sverige. Sedan 1998 har domarna ökat, inte nödvändigtvis för att överträdelserna har ökat utan snarare på grund av att processen ändrades så att det inte längre var möjligt för länder att motverka att ärendet skulle nå Europadomstolen (Panke, 2019, s. 155-156). Eftersom enskilda partier inte kan dömas i Europadomstolen för överträdelser av Europakonventionen är det därmed relevant att sammanställa vad tidigare forskning har tagit upp gällande länders efterlevnad.

Pankes (2019, s. 164) studie visar att ju högre grad av demokratiskt styre länder har, desto lägre benägenhet att dömas för överträdelser av mänskliga rättigheter i Europadomstolen. Undersökningen visar även att länder med mer makt har högre benägenhet att dömas för brott mot de mänskliga rättigheterna än länder som anses svagare. Detta kan dels bero på att maktfulla länder inte drabbas lika hårt som mindre maktfulla länder av en dom som kan innebära sämre rykten. Vidare kommer Panke (2019, s. 165-166) fram till att hur länge ett land har varit medlem i Europarådet inte påverkar benägenheten att bryta mot Europakonventionen. Däremot ökar benägenheten för överträdelser och domar vid stora skillnader mellan regionala och inhemska regler, normer och värderingar.

Helfer och Voeten (2020, s. 797-798) undersöker om Europadomstolens arbete för att skydda de mänskliga rättigheterna bara kan utvecklas eller om Europa följer en trend som går åt andra hållet. Helfer och Voeten beskriver att tidigare forskning presenterar att politiska bakslag och nationella restriktioner har påverkat Europadomstolens lagar till att strama åt skyddet för de mänskliga rättigheterna. Om länder med utgångspunkt i en ökad oro kring exempelvis terrorism eller ökad migration stramar åt individuella friheter, ska Europaparlamentets lagar då också ändras och ska de mänskliga rättigheterna i Europa bli mer

restriktiva? Detta beskrivs som ett växande problem som har uppdagats alltmer under det senaste decenniet där exempelvis politiker och politiska partier har visat sig skeptiska till skyddet av de internationella mänskliga rättigheterna och till och med uttryckt en vilja om att lämna Europakonventionen.

Sedan Europarådet grundades 1950 har de åstadkommit flertalet reformer som har lett till ökat skydd för mänskliga rättigheter eller introducerat nya sätt för Europadomstolen att kontrollera efterlevnaden av Europakonventionen (Helfer & Voeten, 2020, s. 810). Men en tydlig vändpunkt för detta arbete kom med Brighton deklARATIONEN 2012 när flertalet länder kritiserade Europadomstolens arbete och önskade ökad nationell subsidiaritet. Nämnvärt är att kritiken kom från etablerade demokratier som tidigare ansågs tillhöra de som stöttade Europadomstolens arbete allra mest (ibid.). De länder som kritiserat Europadomstolen mest fokuserar främst på rättspraxis gällande behandlingen av häktade, immigranter och misstänkta terrorister (Helfer och Voeten, 2020, s. 820). Fallen gäller ofta påstådda kränkningar av den fysiska integriteten, som skyddas i artikel 2, 3 och 5 i Europakonventionen, eller rätten till skydd för privat- och familjeliv som skyddas i artikel 8 i Europakonventionen (ibid.).

2.1.1.1 Fallet Sverige

Karlsson Schaffer (2020, s. 42) skriver att tidigare forskning har beskrivit Sverige, och de andra nordiska länderna, som enastående när det gäller stödjandet av internationella mänskliga rättigheter, humanitära rättigheter och internationell lag. Sverige beskrivs som ett land byggt på solidaritet, inkludering och mångsidighet. Efter Storbritannien och Norge var Sverige det tredje landet att ratificera Europakonventionen år 1952 (Karlsson Schaffer, 2020, s. 48). År 1990 påbörjades en process att inkorporera Europakonventionen i svensk lagstiftning (Karlsson Schaffer, 2020, s. 56).

Men Sverige har inte alltid varit endast positiva till de internationella lagarna om mänskliga rättigheter och Karlsson Schaffer (2020, s. 41) beskriver hur Sverige utifrån ett rationellt tillvägagångssätt har vägt fördelar mot nackdelar för landet med att engagera sig i och utveckla de internationella mänskliga rättigheterna. Efter insikten om att ett löfte att följa internationella lagar om mänskliga rättigheter kan innebära ökade kostnader, blev Sverige mer ovilliga att ratificera nya gemensamma lagar (Karlsson Schaffer, 2020, s. 59). Sammantaget menar Karlsson Schaffer (2020, s. 60) att Sverige både ses som en förebild gällande förbindelse till normer om internationella mänskliga rättigheter, men samtidigt värderar potentiella konsekvenser av att följa dessa. Därför, och även på grund av att det

internationella landskapet hela tiden förändras, är det svårt att förutse hur väl Sverige kommer att implementera internationella lagar om mänskliga rättigheter i framtiden.

År 1982 var första gången Sverige bröt mot Europakonventionen i ett fall gällande två fastighetsägares expropriationstillstånd där Europadomstolen kom fram till att staten hade kränkt deras rätt att fredligt åtnjuta sin egendom och även rätten till rättvis rättegång (Karlsson Schaffer, 2020, s. 54). En äldre studie konstaterar att de vanligaste klagomålen Sverige får (eller fick under tiden artikeln skrevs) gäller domstolsprövning av förvaltningsbeslut, kränkningar av äganderätten, ärenden som rör utlänningar, omhändertagande av barn och processuella garantier i civilrättsliga och straffrättsliga rättegångar (Cameron, 1999, s. 32). Trots att svenska staten och Migrationsverket påstår att asylsökande som sitter häktade behandlas humant och trots alla lagar och regler som ska garantera deras värdighet och skydda deras mänskliga rättigheter inskränks dessa rättigheter på ett brett och systematiskt sätt i svenska häkten för immigranter och under utvisningsprocesser. Sverige har visat sig bryta mot de mänskliga rättigheterna även när det kommer till häktning av barn. Enligt utlänningslagen får barn under 18 år inte sitta häktade mer än sex dagar, vilket Sverige har brutit mot flertalet gånger (Khosravi, 2009, s. 43). Sverige har dessutom minst 12 gånger blivit kritiserade av FN:s antitortyrkommittéer för återsändning av personer till länder där de riskerar att bli torterade (Khosravi, 2009, s. 51).

År 2010 röstades Sverigedemokraterna, som själva beskriver sig som nationalistiska och socialkonservativa, in i riksdagen. Även om Ny Demokrati, som var ett annat mycket invandringskritiskt parti, hade suttit i riksdagen förut var Sverigedemokraternas inträde i riksdagen något annat. Till skillnad från Ny Demokrati har Sverigedemokraterna rötter i nazismen. När partiet grundades 1988 hade alla nio medlemmar i den verkställande kommittén starka kopplingar till den rasistiska antiinvandringskampanjen ”*Bevara Sverige Svenskt*” och partiledaren Anders Klarström hade en historia i det nazistiska Nordiska Rikspartiet. Mellan 1989–1995 var det beräknat att ca 60 % av medlemmarna i den verkställande kommittén hade, hade haft eller skulle ha kopplingar till nazismen. Men sedan dess har mycket förändrats i partiet och medlemmar i partiet med kopplingar till nazismen eller vitmaktrörelsen har rensats ut och idag är det få ledare eller ledamöter som har sådana kopplingar. Sverigedemokraterna har alltid påstått stödja den demokratiska processen och har sedan 2005 bekräftat den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna i deras partiprogram (Towns et al., 2014, s. 237).

Till skillnad från Towns et al. menar Hirvonen (2013, s. 79) att den påstådda omformationen till ett respektfullt anti-migrationsparti i själva verket bestod av flertalet skandaler från ledamöter som representerade partiet. Exempelvis hittades filmer på den före detta riksdagsledamoten Kent Ekeröth när han attackerade en man och en kvinna med ett järnrör med rasistisk motivering. Oavsett skandaler växer folkets stöd för partiet. I takt med att motståndet mot ensamkommande asylsökande barn som kommer till Sverige ökar, som till antalet växer, ökar även stödet för SD. SD:s bakgrund i nazismen och dess skandaler längs vägen gör det än mer intressant att undersöka just SD som högerpopulistiskt parti.

2.1.2 Högerpopulistiska hot mot Europakonventionen

Humble (2022), Grabbe och Groot (2014), Alston (2017), Helfer (2020) och Ciacchi (2017) diskuterar alla hur populism kan anses vara ett hot mot internationell lag. Både Alston (2017, s. 6-7) och Humble (2022, s. 1) skriver att populistiska partier verkar för begränsade gemensamma internationella överenskommelser och förespråkar nationellt självbestämmande. Det ökade populistiska inflytandet hotar de gemensamma och kompromissade internationella lagarna om mänskliga rättigheter då högerpopulistiska partier föredrar nationell lagstiftning. Eftersom Europakonventionen är en internationell överenskommelse mellan Europarådets medlemsländer kan underminering av internationella lagar ses som ett hot mot Europakonventionen, även om det i sig inte kan konstateras som ett hot mot mänskliga rättigheter om detta behandlas genom nationell lagstiftning (Humble, 2022, s. 9). Även respekten och intresset för att skydda internationell humanitär rätt visar en tydlig nedgång, vilket hotar efterlevnaden av Europakonventionen (Alston, 2017, s. 7). Grabbe och Groot (2014, s. 33) uttrycker en oro kring det ökade högerpopulistiska inflytandet och menar att det riskerar att öka kritiken mot EU policys och lagar som skyddar mänskliga rättigheter och friheter.

Vissa partier, även i de äldsta och mest stabila demokratierna i Västeuropa, börjar kritisera internationella lagar om mänskliga rättigheter och föredrar att det ska skötas på nationell nivå. Ciacchi (2017, s. 105-107) tar upp Storbritannien som exempel där Theresa May, före detta premiärminister i Storbritannien och före detta partiledare för de konservativa, arbetade för att genomföra Brexit och ville efter utgången ur EU även lämna Europakonventionen. Även om Brexit fullbordades är Storbritannien fortfarande medlemmar i Europarådet och är därmed fortfarande skyldiga att följa Europakonventionen (Council of Europe, u.å., 2). Även Nederländernas Folkpartiet för frihet och demokrati (VVD) arbetar för

en begränsad påverkan av Europakonventionen på den nationella lagstiftningen (Ciacchi, 2017, s. 106-107). Kritiken mot internationella mänskliga rättigheter sympatiserar ofta med en högerpopulistisk ideologi och att Storbritanniens och Nederländernas mest framgångsrika partier sympatiserar med dessa åsikter ser Ciacchi (2017, s. 109) som ett orosmoment.

2.1.3 Högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter

Helfer (2020, s. 219) skriver att populistiska regimer orsakar utmaningar för upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna. Exempel på detta är politiska ideologier som endast verkar för rättigheterna för den nationella, etniska och/eller rasmässiga majoriteten som gör det omöjligt att respektera minoriteters rättigheter. Brott mot de mänskliga rättigheterna av populistiska regimer drabbar ofta minoritetsgrupper, då högerpopulistiska partier säger sig representera folket, vilket innefattar majoritetsbefolkningen i landet. Ledmotivet hos populistiska partier är att majoritetens fundamentala rättigheter och friheter hotas och därmed rättfärdigas nedskärningar hos minoriteters fri- och rättigheter. De som stödjer populistiska partier tillhör ofta majoritetsbefolkningen och drabbas sällan av inskränkningar av de mänskliga rättigheterna. Problematiken återfinns i att uppdelningen mellan minoriteters och majoritetens rättigheter leder till att en vinst för minoriteter ofta ses som en förlust för majoriteten (Helfer, 2020, s. 221-223). Även Alston (2017, s. 6) skriver att eftersom de mänskliga rättigheterna främst fokuserar på att skydda de som är utsatta och behöver hjälp kan detta leda till att majoriteten i samhället känner att de inte gynnas av att stödja de mänskliga rättigheterna. Solidaritet för utsatta grupper i samhället verkar vara bristfällig och egoism betydligt mer framträdande menar Alston (ibid.).

Rovira Kaltwasser (2012, s. 198-199) förklarar att populism ses i den europeiska kontexten som en exkludering av mindre privilegierade grupper, speciellt migranter, från samhället. Rovira Kaltwasser refererar till Muddes (2019) definition av radikala högerpopulistiska partier i Europa som förklaras utgå ifrån nativism, auktoritärism och populism. Denna ideologiska utgångspunkt leder till exkludering. Definitionen av "*folket*" är högst etniskt betingat där migration bekämpas och redan inkomna migranter ska assimilera till den inhemska befolkningen för att tillhöra folket. Detta skildrar ett politiskt problem med populismen i form av att en ökad kollektiv identitet endast är möjlig på bekostnad av en minskning eller utrotning av en annan identitet. Artikeln förklarar däremot att denna definition av "*folket*" inte kan kopplas till all populism i världen, utan att detta är fallet för Europa där mycket fokus från högerpopulistiska partier läggs på att bekämpa

mångkulturalism. Den etniska exkluderingen i definitionen av ”folket” är inte alls lika påtaglig i exempelvis Latinamerika som i Europa. Fokuset på att bekämpa mångkulturalism skapar en klyfta mellan människor i Europa som föder främlingsfientlighet (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 200). Rovira Kaltwasser föreslår att framtida forskning fokuserar på att undersöka på vilket sätt populisterna definierar ”folket” och ”eliten” för att bestämma vilka som ska inkluderas i och vilka som ska exkluderas från politiken och samhället.

Grabbe och Groot (2014, s. 33-34) fokuserar i sin artikel på de populistiska partierna som för en politik som tydligt skiljer på ”vi” och ”dem” och exkluderar marginaliserade grupper, som migranter, etniska minoriteter (exempelvis muslimer) och HBTQI+-personer, och kritiserar EU-gemensamma policys och lagar som skyddar individuella fri- och rättigheter. Populistiska partier har olika retorik och motivationer och alla är inte både främlingsfientliga och emot ett EU-samarbete men dessa två egenskaper sammanfaller när populisterna beskyller EU för migrationsströmmar och attackerar EU:s skydd av de grundläggande rättigheterna. Exempel på främlingsfientliga och anti-EU populistiska partier är UK Independence Party (UKIP) i Storbritannien och Front National i Frankrike. Både Grabbe och Groot (2014) och Ruzza (2021) beskriver en oro kring exkludering med det ökade inflytandet av högerradikala partier i Europa. Grabbe och Groot (2014, s. 33) pekar på oron kring politiker som exkluderar minoriteter och utsatta grupper, som migranter och HBTQI+-personer. Ruzza (2021, s. 577) ser det som ett bakslag mot kvinnors rättigheter och menar att de grundläggande värderingar som EU är uppbyggt på gällande inkludering, kvinnors- och mänskliga rättigheter, jämlikhet etc. nu hotas av populism och nationalism. EU har hjälpt till att bygga upp ett europeiskt samhälle med internationella rättigheter och friheter och har stiftat lagar som skyddar människors rätt att uttrycka sig fritt och leva fritt för att främja mångfald och tolerans. Att låta dessa förutsättningar hotas av politik som drivs av rädsla och hat ser Grabbe och Groot (2014, s. 45) som fruktansvärt.

Efter 9/11 blev oron för säkerheten alltmer påtaglig, vilket ledde till främlingsfientlighet och hat mot utlänningar och minoriteter. Oron ledde till att folk började tro att för att vara trygga och säkra var stora avvägningar tvungna att göras som kunde inskränka på diverse rättigheter, som rättigheten att röra sig fritt, rätten till privatliv och personlig integritet och rätten att inte bli diskriminerad. Säkerheten blev alltså viktigare för människor och alternativ till demokratiska styren blev alltmer framträdande (Alston, 2017, s. 4-5).

Rovira Kaltwasser (2012, s. 184) menar att populism antingen kan anses vara ett hot mot demokratin eller en korrigerande av vad demokrati innebär. Rovira Kaltwasser (2012, s. 187) presenterar tre olika tillvägagångssätt att studera relationen mellan populism och demokrati; liberal, radikal och minimal. Det liberala synsättet indikerar att populism uppkommer från frustration och att i en välfungerande liberal demokrati och politiskt system är populism mer sällsynt. Vidare förklaras populism vara ogynnsamt för demokratin då det riskerar att endast fokusera på majoriteten och glömma bort minoriteters intressen och existens. Populism anses vara emot politisk representation och konstitutionalism och därmed ett hot mot demokratin. Europadomstolen arbetar för att hitta en balans där både majoritetens och minoriteters rättigheter tas i beaktande då demokrati inte alltid innebär att majoritetens vilja är den enda som ska lyssnas på (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 188-189).

Radikal demokrati däremot menar att populism är en del av demokratin och kan även ses som den renaste formen av demokrati. Populism förklaras här uppstå först genom heterogena krav, därefter skapas en kollektiv identitet genom att utse en gemensam fiende, och sedan utses en ledare som representerar "*folket*" (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 191-192). Populism ses som ett sätt att ena folket och skapa politiken, där ett demokratiskt samhälle inte kan upprättas utan visst inflytande av populism (ibid.). Till skillnad från dessa två synsätten bygger det minimala tillvägagångssättet på att relationen mellan populism och demokrati beror på vilket fall det gäller. Här pekar Rovira Kaltwasser på den spänning mellan populär vilja och konstitutionalism som finns i moderna demokratier (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 193-194).

2.2 Teoretiskt ramverk

Nedan presenteras det teoretiska ramverket som förklarar och definierar populism och radikal högerpopulism. En grundläggande beskrivning och definition av populism görs först för att sedan mer ingående fokusera på Cas Mudde's kännetecken för den radikala högerpopulistiska ideologin som vägleder studien.

2.2.1 Populism

Populism beskrivs av Müller (2016, s. 6) som en form av demokrati som lovar att uppnå den renaste formen av demokrati där folket styr. Samtidigt påstår Müller att populism är ett hot mot demokratin och partier som är eniga om detta hot talar utifrån demokratiska värderingar. Likt Müller förklarar Mudde (2019, s. 30) att radikal högerpopulism i praktiken stödjer

demokrati men utmanar viktiga institutioner och värderingar kopplade till liberal demokrati, som minoriteters rättigheter, lagar och maktodelningsprincipen för att förhindra maktmissbruk. Länder som styrs av populistiska partier kallas ibland för illiberala demokratier som förtrycker minoriteter och bryter mot fundamentala rättigheter (Müller, 2016, s. 50-51). Om liberalism innebär en respekt för pluralism och förståelse av demokratin som en nödvändig maktfördelare med begränsningar för folkviljan, är liberalism och populism oförenliga i Europa (Müller, 2016, s. 9). Müller (2016, s. 103) menar alltså att populism är ett hot mot både demokratin och liberalismen.

Både Mudde (2019, s. 30) och Müller (2016, s. 19-20) beskriver populism som en uppdelning mellan den korrupta eliten och det rena folket, där Mudde ser populism som en tunn ideologi och Müller menar att populism är en moralisk föreställning om politiken. Båda teoretiker beskriver att populism utgår från folkets generella vilja och att populisterna anser sig vara de enda som representerar folket (Mudde, 2019, s. 30; Müller, 2016, s. 19-21). Grundstenen i populism är att bara vissa tillhör det riktiga folket och att det bara är populisterna som kan identifiera och representera dem (Müller, 2016, s. 23). Populismens betoning på *"folket"* kan inte anses ha samma breda innebörd som *"befolkningen"* (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 189). Både Rovira Kaltwasser (2012, s. 195) och Grabbe och Groot (2014, s. 34-35) tar i sina artiklar upp Muddes definition av populism och förklarar att populism skapar en politisk uppdelning av folket i *"vi"* och *"dem"*. Vilka som tillhör det riktiga folket och som därmed blir representerade kan påverkas av intressen och identitet (Müller, 2016, s. 103). Det är bara de som anses tillhöra det sanna folket som bör skyddas av lagarna, medan de som inte tillhör folket eller de som aktivt går emot folket blir exkluderade och bör behandlas annorlunda. Detta kan kallas för diskriminerande legalism och skapar bilden av *"for my friends, everything; for my enemies, the law"* (Müller, 2016, s. 46).

Populism förklaras i Humbles (2022, s. 2-3) artikel som en rörelse mot den förankrade och allmänna världsordningen. Populism kopplas traditionellt sett ihop med högerideologier, men även vänsterideologier kan vara populistiska. Populister förklaras vidare vara emot demokrati, konstitutionalism, liberalism och den etablerade ordningen. Många verkar vara överens om att populism även är fientlig emot maktfördelning, skydd för minoritetsgrupper och fundamentala rättigheter. De uppfattas också vara emot de institutioner som inte följer deras politik och föredrar en direkt relation mellan ledaren och folket (Müller, 2016, s. 60-62). Den populistiska ideologin bygger på en föreställning om att folkets vilja går först oavsett om

denna går emot mänskliga rättigheter eller andra skyddsåtgärder (Grabbe & Groot, 2014, s. 35). Ruzza (2021, s. 576) skriver att populism ibland sätts i kontrast till mänskliga rättigheter, som att populism förnekar mänskliga rättigheter.

2.2.2 Radikal högerpopulism

Migration har länge setts som det enda ämnet högerpopulistiska eller radikala högerpopulistiska partier fokuserar på. Även om detta är det viktigaste ämnet för många högerpopulistiska partier i Europa idag är även bland annat säkerhet och utrikespolitik ofta viktiga grundstenar i dessa partiers ideologier (Mudde, 2019, s. 31). När man talar om migration inbegrips även integration som ett viktigt begrepp. Radikala högerpopulistiska partier talar ofta om massinvandring som ett hot mot nationen och vill motverka detta för att skydda nationen. I en uppdelning mellan "vi" och "dem" ses ofta muslimer som "de andra" (Mudde, 2019, s. 31-33). När det kommer till säkerhet värderas både individuell och kollektiv (främst kopplat till nationen eller rasen) säkerhet högt inom den högerpopulistiska ideologin. Nästan alla politiska problem ses som hot mot den naturliga ordningen, vilket skapar osäkerhet och måste bemötas med ett starkt styre. Brott ses exempelvis främst som ett utomstående problem där fokus läggs på brott som begås av icke-inhemska personer. De få fall som uppmärksammas av brott som begåtts av inhemska personer gäller ofta korruption, där eliten ses som brottslingar. Osäkerhet kopplas alltså som oftast ihop med minoriteter och eliter i den högerpopulistiska ideologin (Mudde, 2019, s. 33-35). Vad gäller utrikespolitiken menar högerpopulismen att alla länder är ute efter att uppnå vad som är bäst för dem själva, vilket innebär att om någon vinner förlorar de andra. Högerpopulismen har alltid varit tveksamma till, och ofta helt emot, överstatliga organisationer som exempelvis EU och FN, och ser dem som hot mot den nationella suveräniteten (Mudde, 2019, s. 38-40).

Mudde (2019, s. 24) tar upp tre typiska kännetecken (som är särskilt framträdande bland radikala högerpopulistiska partier i Europa (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 198-199)) för den radikala högerpopulistiska ideologin: populism, nativism och auktoritärism. Men även andra begrepp, som beskrivs i kommande stycke, anses centrala i den radikala högerpopulistiska ideologin (Mudde, 2019, s. 24). Mudde (2019, s. 21) skriver att radikala högerpopulistiska partier har fått genomslag i länder som tidigare varit restriktiva mot dessa typer av partier och tar upp Sverige som exempel. Sverigedemokraterna beskrivs som ett förhållandevis nytt högerradikalt parti i Europa (Mudde, 2019, s. 17).

Mudde (2019, s. 27) tar upp begreppet etnopluralism som högst framträdande bland många radikala högerpopulistiska partier i Europa idag. Begreppet förklaras som en ny typ av rasism som går ut på att personer är uppdelade i etniska grupper, där grupperna är likställda men bör vara segregerade. Även om rasism är mest framträdande i extremhögern går det även att hitta inslag av det i radikal högerpopulism. Nativism är också ett nyckelbegrepp inom radikal högerpopulism. Nativism är en kombination av nationalism och främlingsfientlighet och bygger på att befolkningen i ett land bör bestå av inhemska medborgare och icke-inhemska personer eller idéer ses som hot mot den homogena massan. Ett exempel på nativism är en slogan från 1990-talet mot flyktingar: *"Germany for the Germans, Foreigners Out"* (Mudde, 2019, s. 28). Målet för radikal högerpopulism förklaras av Mudde vara etnokrati, vilket innebär en demokrati där medborgarskap baseras på etnicitet. Radikala högerpopulister vill återskapa en homogen kulturell stat genom att stänga gränserna för migranter att ta sig in i landet och bygger på en idé om att migranter antingen ska assimilera eller återsändas. De som inte klarar av att assimilera ska utvisas och sändas tillbaka till deras hemland. Även islamofobi kan kopplas till dagens högerpopulism, där islam likställs med islamism och muslimer anses vara fientliga mot demokrati. Vidare är auktoritärism ett kännetecken för radikalhögern. Auktoritärism innebär en tro på ett strikt och ordnat samhälle där överträdelser mot auktoriteten bör straffas. För att förhindra dessa förbrytelser bör moralisk eller traditionell undervisning i skolor återinföras (Mudde, 2019, s. 28-30).

2.3 Forskningslucka och bidrag

Tidigare forskning har visat att högerpopulism kan utgöra hot mot dels internationella överenskommelser, dels mänskliga rättigheter (där minoritetsgruppers rättigheter främst hotas). Alston (2017), Rovira Kaltwasser (2012), Grabbe och Groot (2014) och Ruzza (2021) skriver att högerpopulism hotar marginaliserade grupper eller minoritetsgruppers rättigheter. Några av de marginaliserade grupper som nämns är migranter (Rovira Kaltwasser, 2012, s. 198-199; Grabbe & Groot, 2014, s. 33), kvinnor (Ruzza, 2021, s. 577), utlänningar (Alston, 2017, s. 4-5), etniska minoriteter (exempelvis muslimer) och HBTQI+-personer (Grabbe & Groot, 2014, s. 33). Fokus på fientlighet mot invandrare och muslimer framkommer starkt av framförallt Mudde (2019, s. 28-30). Eftersom Grabbe och Groot (2019) tar upp etniska minoriteter men benämner främst muslimer, vilka snarare är en religiös minoritet än en etnisk minoritet i Sverige, väljer jag att benämna denna minoritetsgrupp för religiösa minoriteter i stället. Fokuset på islamofobi och muslimer som *"de andra"* som framkommer av Mudde

som ett kännetecken på radikal högerpopulism är också en anledning till just denna benämning (Mudde, 2019, s. 31-33). Även om tidigare forskning nämner flera marginaliserade grupper som hotas av högerpopulism väljer jag att fokusera på de som är mest återkommande och som Muddes teori om kännetecken för radikal högerpopulism berör. I en sammanvägning av tidigare forskning och det teoretiska ramverket konkretiseras dessa till religiösa minoriteter och migranter.

Forskningsluckan återfinns i att det finns bristande forskning gällande om de högerpopulistiska hoten innebär konkreta inskränkningar av Europakonventionen och vilka rättigheter det avser. Dessutom har få studier gjorts på Sverige som anses vara ett inkluderande, solidariskt och mångsidigt land med ett gott rykte när det gäller att respektera de mänskliga rättigheterna (Karlsson Schaffer, 2020, s. 42, 48). Men Ciacchi (2017, s. 105-107) har visat prov på att även stabila demokratier kan gå emot internationella mänskliga rättigheter. Sverigedemokraternas politik kommer därmed analyseras och kategoriseras utifrån radikala högerpopulistiska ideologiska kännetecken som beskrivs av Mudde (2019) för att undersöka om dessa exempel strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter. Uppsatsen kommer därmed att bidra med mer kunskap om vilka rättigheter i Europakonventionen som hotas av radikal högerpopulism och av Sverigedemokraterna.

3. Material och metod

3.1 Material

Materialet som ligger till grund för undersökningen kan delas in i två olika block som ska jämföras med varandra. Den ena sidan representerar Sverigedemokraternas politik och består av Sverigedemokraternas principprogram från 2019 (Sverigedemokraterna, 2019), Sverigedemokraternas valplattform från 2022 (Sverigedemokraterna, 2022), och fyra motioner som har kommit in till riksdagen från Sverigedemokraterna. Följande motioner ligger till grund för undersökningen: ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291), ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793), ”Grundlag” (2022/23:1001) och ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789).

Det andra blocket består av Europakonventionen (Europarådet, 1950) som representerar överenskommelser om internationella mänskliga rättigheter. Följande artiklar i Europakonventionen (Europarådet, 1950) är av särskild betydelse för undersökningen: artikel 8 – Rätt till skydd för privat- och familjeliv, artikel 9 – Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet och artikel 14 – Förbud mot diskriminering. Men även andra artiklar tas upp i undersökningen som artikel 1 – Skydd för egendom och artikel 2 – Rätt till undervisning i protokollet från 1952, artikel 3 – Förbud mot utvisning av medborgare i protokoll 4 från 1963 och artikel 1 – Rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar i protokoll 7 från 1984 (Europarådet, 1950).

3.1.1 Val av fall

Motiveringen till varför just detta material från SD har valts ut för undersökningen är att det representerar vad partiet själva säger och är därmed en primärkälla som då kan anses vara trovärdig utifrån hur partiet ställer sig i frågan om minoriteters rättigheter. Principprogrammet och valplattformen har valts ut för att få en så omfattande och tydlig bild av SD:s politik som möjligt och står för en mer generell uppfattning om partiets ståndpunkter medan motionerna fokuserar på vissa specifika områden där förslag på lagändringar kan visa på vad partiet strävar efter och hur de som parti kan skilja sig från andra partier. Valet av motioner motiveras genom att de berör mänskliga rättigheter och behandlar minoritetsgruppers rättigheter där fokus läggs på religiösa minoriteter och migranter, vilket uppsatsen fokuserar på. Dessa områden är de som främst tagits upp av tidigare forskning gällande högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter och det är därmed störst sannolikhet att

partiet kan strida mot vad som står i Europakonventionen i just dessa frågor. Efter en genomgång av flertalet motioner blev dessa föremål för undersökningen då de tydligaste exemplen kunde hämtas ur dessa motioner.

Motionerna ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291) och ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793) har valts ut då de berör religiösa minoriteters rättigheter. Motionerna ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789) och ”Grundlag” (2022/23:1001) analyseras eftersom de berör migranternas rättigheter. Motionerna som utfärdades år 2016/17 kan ses som en direkt konsekvens av flyktingkrisen 2015. Sverige var ett av de fyra länder som tillsammans tog emot omkring två tredjedelar av de över 1,3 miljoner asylansökningar till EU som registrerades under 2015 (Nationalencyklopedin, u.å., 2). Konflikter och krig utanför Europa, framför allt det syriska inbördeskriget, låg bakom den ökade flyktingströmmen. Ca 163 000 människor sökte asyl i Sverige 2015. De flesta flyktingar kom från Syrien, Afghanistan och Irak. Drastiska åtgärder för att kontrollera flyktingsituationen infördes i Sverige, bland annat inre gränskontroller och kontroller av ID-handlingar för transportföretag. En tillfällig migrationslag antogs som möjliggjorde tillfälliga uppehållstillstånd (ibid.). Motionen ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789) kan ses som en direkt reaktion mot den ökade invandringen till Sverige som kom med flyktingkrisen 2015. Den ökade invandringen från i huvudsak muslimska länder kan vara en bakomliggande orsak till motionen ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793).

Även motionen ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291) kan kopplas till flyktingkrisen 2015 och den ökade muslimska befolkningen. Sverigedemokraterna lämnade nämligen in en liknande motion år 2016/17 ”Förbud mot heltäckande muslimsk slöja” (2016/17:790) och visar genom den senare utförda motionen att det är en viktig fråga för partiet som de fortsatt vill genomdriva. Varför motionen från 2023/24 valdes framför motionen från 2016/17 är helt enkelt för att den senare versionen är mer relevant i tid då de i huvudsak berör samma tema även om den senare fokuserar på för- och grundskolan och den tidigare på ett förbud av heltäckande slöja på alla offentliga platser (vilket även berörs i valplattformen).

Motionen ”Grundlag” (2022/23:1001) utfärdades tätt efter valet i Sverige 2022. Eftersom Sverigedemokraterna vid detta val fick stort inflytande över politiken i Sverige är det en rimlig tid för Sverigedemokraterna att lämna in motioner till riksdagen för att framhäva deras ståndpunkter och försöka påverka den politiska styrningen. I denna motion presenteras

ändringar som SD vill göra i grundlagen som berör migranternas rättigheter och används därför som analysmaterial.

De politiska dokument som valts ut för analysen är utgivna mellan år 2016-2024. Detta är en tidsperiod som präglats av ett ökat Sverigedemokratiskt inflytande i den svenska och europeiska politiken. År 2014 fick Sverigedemokraterna för första gången plats i Europaparlamentet och blev samma år även Sveriges tredje största parti. Förtroendet för partiet har sedan dess ökat och efter valet 2022 var Sverigedemokraterna Sveriges andra största parti. Partiet har under denna period gått från att vara politiskt utfrysta från samarbete med andra partier i riksdagen till att efter riksdagsvalet 2018, i takt med det ökade väljarstödet, bli alltmer respekterade av Moderaterna och Kristdemokraterna och är idag stödparti till regeringen, bestående av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna (Nationalencyklopedin, u.å., 3). Tidsperioden för dokumenten motiveras alltså genom att det är en viktig period för Sverigedemokraternas utveckling men har även valts ut för att ge ett aktuellt underlag för analysen för att generera resultat som är relevanta i tid.

Urvalet av artiklar i Europakonventionen som studien fokuserar på präglas av vad i de politiska dokumenten som tagits fram som kännetecknar den radikala högerpopulismen och som berör religiösa minoriteters och migranternas rättigheter. Efter kodningen av de politiska dokumenten gjordes alltså urvalet av vilka artiklar i Europakonventionen som främst skulle analyseras. Till en början var hela Europakonventionen material för undersökningen för att sedan kokas ner i konkreta artiklar som kunde kopplas till vad som tas upp i de politiska dokumenten som berör religiösa minoriteters och migranternas rättigheter. Valet av artiklar har under processens gång alltså varit öppet för justeringar även om utgångspunkten tidigt låg i artikel 8, 9 och 14.

Tabell 1: Översikt över studiens empiriska material

Institutioner/parti	Dokumenttitel	Beskrivning
Sverigedemokraterna	<p>Principprogram 2019 Valplattform 2022</p> <p><u>Motion 2023/24:2291:</u> Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan</p> <p><u>Motion 2016/17:793:</u> Förbud mot böneutrop</p> <p><u>Motion 2022/23:1001:</u> Grundlag</p> <p><u>Motion 2016/17:789:</u> Beslagtagande av asylanters ägodelar</p>	<p>Principprogrammet presenterar vilken ställning SD tar i olika frågor baserat på deras ideologi.</p> <p>Valplattformen är SD:s inriktningsprogram för hur de ska influera svensk politik under nästa mandatperiod.</p> <p>Motioner till riksdagen som kommit in från Sverigedemokraterna under perioden 2016-2024 som berör mänskliga rättigheter och hot mot religiösa minoriteters och migranternas rättigheter.</p>
Europarådet	<p>Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (1950).</p>	<p>Europarådets konvention för att värna om de mänskliga rättigheterna i medlemsländerna.</p> <p>Artiklar:</p> <p><u>1950:</u> Artikel 8 – Rätt till skydd för privat- och familjeliv Artikel 9 – Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet Artikel 14 – Förbud mot diskriminering</p> <p><u>1952:</u> Artikel 1 – Skydd för egendom Artikel 2 – Rätt till undervisning</p> <p><u>Protokoll 4 1963:</u> Artikel 3 – Förbud mot utvisning av medborgare</p> <p><u>Protokoll 7 1984:</u> Artikel 1 – Rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar</p>

3.2 Metod

För att kunna besvara forskningsfrågan om i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter genomförs en kvalitativ textanalys av dokumenten. Den kvalitativa textanalysen är en innehållsanalys som används för att kunna beskriva innehållet i texterna och hitta mönster genom att bryta ner och systematiskt tematisera det utifrån ett analyschema. Även om kvalitativ innehållsanalys beskrivs som delvis induktiv, vilket innebär att forskaren utgår från förutbestämda teman eller forskningsfrågor men även tillåter synliggörandet av andra kategorier som kan leda till att kodningen utvecklas, kommer undersökningen främst föra en deduktiv inriktning. Detta innebär att forskningsfrågan utgår ifrån vad tidigare forskning och det teoretiska ramverket har tagit upp och ligger till grund för analysverktygen (Boréus & Kohl, 2018, s. 50-51).

Innehållsanalys är en lämplig textanalysmetod för att jämföra innehållet i olika texter med varandra och kan användas för att studera politiska dokument (Boréus & Kohl, 2018, s. 55). I detta fall kommer Sverigedemokraternas politiska idéer, ställningstaganden och förslag som framkommer i de olika politiska dokumenten som presenterats och som berör religiösa minoriteters och migranternas rättigheter jämföras med Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter. Vanliga källor för innehållsanalys är bland annat texter som framkommer i politiska processer, som principprogram, motioner etc. (Boréus & Kohl, 2018, s. 57). Undersökningen är av aktörcentral karaktär, där aktören spelar roll för det som studeras. Intresset för vad de specifika aktörerna säger, i detta fall Sverigedemokraterna som parti kontra Europakonventionen som internationell överenskommelse och svensk lag, är av betydelse för undersökningen (Esaiasson et al., 2017, s. 224). Eftersom analysen inte går ut på att hitta specifika ord, utan kräver en mer komplicerad tolkning av materialet görs en manuell kodning (Boréus & Kohl, 2018, s. 58-59).

Hsieh och Shannon (2005, s. 1277) tar upp tre olika typer av kvalitativ innehållsanalys; konventionell, riktad och summerande, som alla används för att analysera meningen i texters innehåll. I en riktad innehållsanalys ligger tidigare forskning och teoretiskt ramverk till grund för analysen och ett analyschema formas utifrån detta. Denna metod beskrivs som i huvudsak deduktiv, eftersom tidigare forskning och teoretiskt ramverk spelar en stor roll för analysen och formar undersökningens riktning och analytiska ingång (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1281). Målet med en riktad innehållsanalys är att undersöka om det teoretiska ramverket och vad tidigare forskning har kommit fram till även kan appliceras på fenomenet som undersöks.

Denna metod är mer strukturerad än en konventionell innehållsanalys och forskaren utgår från redan identifierade kategorier när analysen startar (ibid.). Forskaren kan sedan välja om hen vill hålla sig konsekvent till dessa i kodningen eller om kodningen får utvecklas under analysens gång (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1281-1282).

För denna undersökning utgick kodningen ifrån vad tidigare forskning har tagit upp om högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter och Muddes teori om kännetecknen för radikal högerpopulism. Riktad innehållsanalys var mest relevant för att studera forskningsfältet och analysera i vilka avseenden SD:s politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter eftersom redan etablerade teman om högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter och Muddes teori om radikal högerpopulism var applicerbara för att kunna analysera Sverigedemokraternas förhållande till Europakonventionen. Resultatet av en riktad innehållsanalys ger antingen stöd eller inte för en teori. Fördelen med en riktad innehållsanalys är just detta, att en teori kan antingen antas eller avfärdas. Vad som begränsar metoden är dock att forskaren går in med en föreställning om fenomenet och kan vara mer benägen att hitta bevis för att teorin stämmer (Hsieh & Shannon, 2005, s. 1282-1283). Eftersom uppsatsen fokuserar på att försöka finna de största åtskillnaderna mellan Europakonventionen och Sverigedemokraternas politik går alltså analysen ut på att granska de politiska dokumenten med en kritisk lins för att hitta citat som kan känneteckna radikal högerpopulism och kan tolkas strida mot Europakonventionen. Forskaren söker alltså aktivt efter de skrivelser i Sverigedemokraternas politiska dokument som tydligast motsätter sig Europakonventionen.

Om den valda metoden mäter det forskningsfrågan avser att mäta kan metoden anses vara valid. Något annat som är viktigt för att mäta validitet är valet av texter som analyseras (Bergström & Boréus, 2018, s. 38-39). Att granska Sverigedemokraternas politiska texter och Europakonventionen för att svara på i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter är därmed relevant. Att använda en riktad innehållsanalys av de politiska dokument som valts ut för att granska Sverigedemokraternas politik, där motionerna är utvalda för att beröra de teman som presenteras i analysformatet, mäter därmed det studien avser att mäta.

Analysschemat utgår ifrån två minoritetsgruppers rättigheter: religiösa minoriteter och migranter. Att mäta just dessa rättigheter är ett urval som har gjorts med grund i tidigare forskning. Detta är alltså de områden där Sverigedemokraternas politik borde ha högst

sannolikhet att inskränka på Europakonventionen. Eftersom studien ämnar undersöka om Sverigedemokraternas politik är ett hot mot mänskliga rättigheter och i så fall i vilka avseenden är det därmed mest relevant att studera just de minoritetsgruppers rättigheter som tidigare forskning har kommit fram till verkar vara främst hotade av högerpopulism. Det är troligt att andra delar av politiken inte strider mot Europakonventionen men det är inget jag kan uttala mig om eftersom jag endast studerar just de två minoritetsgrupper som tydligast exemplifierats i tidigare forskning. Alltså är resultatet inte representativt för alla delar av Sverigedemokraternas politik men besvarar forskningsfrågan om i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionen och mäter därmed det den avser mäta, vilket genererar hög validitet.

Vidare utgår analyschemat från Muddes (2019) teori om kännetecknen för den radikala högerpopulistiska ideologin. Genom att kategorisera SD:s politik utifrån begrepp som kännetecknar radikal högerpopulism appliceras teorin på empirin. De centrala begrepp som tas upp av Mudde bildar det teoretiska ramverket som vägleder studien i att ta reda på i vilka avseenden SD:s politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter. De begrepp som Mudde särskilt kopplar till radikal högerpopulism är: populism, nativism, auktoritärism, etnopluralism, etnokrati och islamofobi. Sverigedemokraternas politik analyseras utifrån dessa begrepp och citat från partiprogrammet, valplattformen och utvalda motioner väljs ut utifrån om något eller några av begreppen berörs i texten. På så sätt kan Sverigedemokraternas politik karakteriseras utifrån de radikala högerpopulistiska ideologiska kännetecknen som Mudde tar upp. Om dessa ideologiska kännetecknen strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter avgörs sedan genom en innehållsanalys av Europakonventionen. Först görs alltså en innehållsanalys av Sverigedemokraternas politik för att koda dess innehåll i dessa olika kategorier. Denna kategorisering jämförs sedan med Europakonventionen för att kunna cementera eller falsifiera om de minoritetsgrupper som tidigare forskning har tagit upp som främst hotade av högerpopulism även gäller för SD. För att besvara forskningsfrågan om i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter görs en jämförelse mellan de utvalda citaten som kopplas till radikal högerpopulism och Europakonventionen, där de artiklar som exemplen strider mot svarar på i vilka avseenden, alltså vilka rättigheter, politiken strider mot. Analyschemat utgår alltså från Muddes teori om kännetecknen för den radikala högerpopulistiska ideologin och de två

minoritetsgruppers rättigheter som enligt tidigare forskning främst anses hotade av högerpopulism: religiösa minoriteter och migranter.

Ett annat kriterium för att avgöra om studien är trovärdig handlar om reliabilitet. Reliabilitet handlar om hur noggrann forskaren har varit i mätningar och beräkningar för att komma fram till resultatet. För att bedöma om en studie har hög reliabilitet beräknas dess intersubjektivitet och intrasubjektivitet. Hög intersubjektivitet innebär att olika forskare ska kunna komma fram till samma resultat vid studier på samma fenomen som utförts på samma sätt medan hög intrasubjektivitet handlar om att samma forskare ska vid olika tidpunkter kunna komma fram till samma resultat utifrån samma analys och material. Även om det kan anses omöjligt att uppnå fullständig intersubjektivitet, då alla forskare har en egen tolkning, bör det ändå för väl utförd forskning vara möjligt att rekonstruera studien och komma fram till samma slutsatser (Bergström & Boréus, 2018, s. 40-41). Eftersom studien handlar om politik och olika forskare kan ha olika politiska ingång och förförståelse om ett partis politik kan detta påverka intersubjektiviteten negativt om forskaren inte gör en objektiv analys. Intrasubjektiviteten kan också påverkas av detta då politisk åskådning kan ändras med tiden. Eftersom analysen har gjorts med konsekventa bedömningar kan intrasubjektiviteten anses vara hög. Sammantaget har studien hög reliabilitet bortsett från att forskarens förförståelse kan påverka reliabiliteten negativt om denna omedvetet vägs in i analysen.

3.2.1 Analysschema

Tabell 2: Analysschema över kännetecknen för radikal högerpopulism och de minoriteters rättigheter som främst anses hotade av högerpopulism

	Religiösa minoriteters rättigheter	Migranternas rättigheter
<p><u>Populism:</u> Populism skapar en uppdelning av folket i "vi" och "dem". Populism utgår från folkets generella vilja där populisterna anser sig vara de enda som representerar folket.</p>	x	x
<p><u>Nativism:</u> Nativism är en kombination av nationalism och främlingsfientlighet och bygger på att befolkningen i ett land bör bestå av inhemska medborgare och icke-inhemska personer eller idéer ses som hot mot den homogena massan.</p>	x	x
<p><u>Auktoritärism:</u> En tro på ett strikt och ordnat samhälle där överträdelser mot auktoriteten bör straffas. För att förhindra dessa förbrytelser bör moralisk eller traditionell undervisning i skolor återinföras.</p>	x	
<p><u>Etnopluralism:</u> En ny typ av rasism som går ut på att personer är uppdelade i etniska grupper, där grupperna är likställda men bör vara segregerade.</p>	x	x
<p><u>Etnokrati:</u> En demokrati där medborgarskap baseras på etnicitet. Radikala högerpopulister vill återskapa en homogen kulturell stat genom att stänga gränserna för migranter att ta sig in i landet och bygger på en idé om att migranter antingen ska assimilera eller återsändas. De som inte klarar av att assimilera ska utvisas och sändas tillbaka till deras hemland.</p>	x	x
<p><u>Islamofobi:</u> Islam likställs med islamism och muslimer anses vara fientliga mot demokrati.</p>	x	x

4. Resultat

Uppsatsens resultat baseras på en kvalitativ riktad innehållsanalys av Europakonventionen (Europarådet, 1950), Sverigedemokraternas valplattform (Sverigedemokraterna, 2022), Sverigedemokraternas principprogram (Sverigedemokraterna, 2019), och motionerna ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789), ”Grundlag” (2022/23:1001), ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291) och ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793) som har kommit in till riksdagen från SD. Resultatet är uppdelat i två rubriker baserat på de minoriteters rättigheter som presenterats i analys-schemat: religiösa minoriteters rättigheter och migranters rättigheter. Kännetecknen på radikal högerpopulism i Sverigedemokraternas politik diskuteras till varje uttalande.

4.1 Religiösa minoriteters rättigheter

I Sverigedemokraternas valplattform (Sverigedemokraterna, 2022, s. 15) i ett avsnitt om hedersproblematik beskrivs ett önskemål om att förbjuda slöja i skolan och förbud mot heltäckande beslöjning i offentliga miljöer. Här synliggörs tecken på auktoritärism i form av en tro på ett strikt och ordnat samhälle med traditionell skola enligt de svenska traditionerna. Ett förbud mot att bära slöja i skolan och i offentliga miljöer kan även kopplas till nativism där icke-inhemska idéer hotar den homogena massan (Mudde, 2019, s. 28-30). Detta förbud kan anses vara ett brott mot religionsfriheten som anges i artikel 9 – tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet i Europakonventionen (Europarådet, 1950, s. 11):

”Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer”.

Eftersom användning av slöja är högst betingat med religion och tro kan det därmed anses inskränka på religionsfriheten. I protokollet från 1952 i Europakonventionen (Europarådet, 1950) anges även i artikel 2 - Rätt till undervisning, att barn har rätt till utbildning och undervisning som överensstämmer med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse. Även om Sverigedemokraternas förslag inte förvägrar barn med slöja att gå i skolan inskränks deras religiösa övertygelse och religionsfrihet genom att förbjuda barn att bära slöja i skolan. Slöjförbudet strider även mot artikel 14 i Europakonventionen (Europarådet, 1950) om förbud mot diskriminering då de som drabbas av förslaget att förbjuda slöja och heltäckande beslöjning tillhör en religiös minoritet och ett förbud påverkar deras rätt att utöva deras

religion, vilket kan anses diskriminerande mot muslimska kvinnor. I artikel 14 i Europakonventionen (Europarådet, 1950, s. 13) anges ett förbud mot diskriminering enligt följande:

”Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan diskriminering på någon grund såsom kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt”.

Sverigedemokraterna har även lämnat in en motion till riksdagen med rubriken ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291) där slöja beskrivs som ett muslimskt förtryck av kvinnor och att barn som bär slöja gör detta under tvång. Även i valplattformen skriver Sverigedemokraterna (2022, s. 16) att: *”Heltäckande slöja är ett uttryck för kvinnoförtryck och ska därför inte tillåtas i det offentliga rummet”*. Motionen (2023/24:2291) refererar till Barnkonventionens bestämmelser om barns fria uttryck, integritet och självbestämmande och menar att beslöjning strider mot konventionen. Enligt min analys kan dock även motsatsen motiveras genom samma argument då ett förbud mot beslöjning innebär att barns integritet, fria uttryck och självbestämmande inskränks med detta förbud. Dessa uttalanden kan strida mot både religionsfriheten som uttrycks i artikel 9 och artikel 8 om rätt till skydd för privat- och familjeliv (Europarådet, 1950). I artikel 8 återges följande:

“1. Var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

2. Offentlig myndighet får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.” (Europarådet, 1950, s. 11)

Även om det låter som att Sverigedemokraterna har en god intention med förslaget om slöjförbud, då motiveringen bakom förslaget är att motverka kvinnoförtryck, blir baksidan av det ett slags förtryck mot muslimer och deras rätt att uttrycka sin religion. Att slöja är en symbol för kvinnoförtryck är inget som kan antas vara självklart. Slöja är en religiös symbol och om Sverigedemokraterna anser att detta är kvinnoförtryckande så är det deras tolkning av det men inget som kan antas vara sant för alla. Därför blir slöjförbud problematiskt då detta i stället kan anses förtrycka muslimska kvinnor och deras rätt att klä sig hur de vill och uttrycka sin religion. Detta är ett tydligt exempel på islamofobi där islam målas upp som

odemokratiskt, där kvinnan inte har någon egen vilja utan tvingas bära slöja på grund av sin religion (Mudde, 2019, s. 29).

Sverigedemokraterna (2022, s. 15) skriver i avsnittet om hedersproblematik i valplattformen att de önskar ökade insatser för att förhindra hederskultur och hedersförtryck. I valplattformen skriver de att ”... barn från kulturer där hedersproblematik är vanligt bör få regelbunden uppföljning av skolhälsovård och kurator samt särskild utbildning om vilka rättigheter som tillkommer alla i Sverige” (Sverigedemokraterna, 2022, s. 15). SD vill även införa möjlighet för polis och socialtjänst att göra regelbundna hembesök hos familjer där hedersproblematik misstänks. I detta avsnitt tydliggörs populism där folk delas in i ”vi” och ”dem” där barn från vissa kulturer ska behandlas annorlunda jämfört med barn från den svenska kulturen (Mudde, 2019, s. 31-33). Att införa särskild utbildning för barn tillhörande vissa kulturer och att göra intrång i hemmet för att kontrollera uppfostran kan kopplas till auktoritärism i form av moralisk undervisning i skolor för att motverka förbrytelser mot ett strikt och ordnat samhälle (Mudde, 2019, s. 30). Åtgärder för att motverka hederskultur och hedersförtryck är förstås bra, men att införa dessa åtgärder endast för barn tillhörande vissa kulturer och anse misstanke om hedersförtryck bara på grund av tillhörighet till en viss kultur kan anses diskriminerande enligt artikel 14 i Europakonventionen (Europarådet, 1950) då kultur kan kopplas till religion. Även artikel 8 (Rätt till skydd för privat- och familjeliv) i Europakonventionen (Europarådet, 1950) kan inskränkas här. Om de ökade insatserna däremot kan motiveras genom hänvisning till vad som står i punkt 2 i artikel 8 om: ”skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter” kan politiken anses följa Europakonventionen (Europarådet, 1950, s. 11).

I en annan motion (2016/17:793) om ”Förbud mot böneutrop” föreslås ett förbud för alla former av religiösa byggnader att utföra böneutrop. I motionen görs skillnad på böneutrop från moskéer och klockringningar från kristna kyrkor. Kristna klockringningar anses tillhöra det svenska kulturella och historiska arvet och bör därför ingå i religionsfriheten, medan muslimska böneutrop innehåller ett religiöst budskap. Sverigedemokraterna poängterar att varje individ enligt religionsfriheten har rätt att vara fri från religiösa budskap på offentliga platser. Motionen tar även upp att religionsfriheten innefattar frihet från religiös propaganda och menar att islam inte är förenligt med västerländska värderingar om jämställdhet och demokrati. Samtidigt påpekas att förbudet inte bara skall gälla för islam utan för alla religioner. Att islam anses vara emot demokrati är ett tydligt tecken på islamofobi. Även

kombinationen främlingsfientlighet och nationalism, som Mudde definierar som nativism, synliggörs i motionen då islam ses som hot mot västerländska värderingar och den svenska kulturen (Mudde, 2019, s. 28-29). En sådan lag skulle kunna utgöra ett hot mot minoriteters rättigheter då det endast drabbar de religioner som utövar böneutrop och därmed inte kristendomen. Förslaget strider mot två artiklar i Europakonventionen. Dels kan det enligt artikel 14 anses vara diskriminerande på religiösa grunder, dels kan det strida mot religionsfriheten som anges i artikel 9 (Europarådet, 1950). Däremot kan andra stycket i artikel 9 även tolkas som att motionen inte inskränker på Europakonventionen då motionen främst refererar till andras fri- och rättigheter från religiösa budskap på offentlig plats. Följande står i andra stycket i artikel 9 i Europakonventionen:

”Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller skydd för andra personers fri- och rättigheter” (Europarådet, 1950, s. 11).

I Sverigedemokraternas principprogram (Sverigedemokraterna, 2019, s. 17) uttrycks att det ska finnas särskilda begränsningar när det kommer till att utöva sin religion. Sverigedemokraterna ser islam som den religion som är mest olik svenska och västerländska värderingar och för att motverka islamism vill de att invandrare från muslimska länder där risken för islamistiskt inflytande enligt dem är som högst, ska begränsas så gott det går. Här kopplas alltså islam till islamism, vilket är tecken på islamofobi (Mudde, 2019, s. 28-30). Sverigedemokraterna skriver även att religionsfriheten för dem inte innebär en rätt att säga eller göra vad en vill i religionens namn. SD anser att kristendomen bör ha en särställning i Sverige jämfört med andra religioner men skriver samtidigt att *”religiös tillhörighet skall inte utgöra grund för positiv särbehandling”* (Sverigedemokraterna, 2019, s. 17). Den tydliga uppdelningen mellan *”vi”* och *”dem”*, där muslimer ses som *”de andra”*, som synliggörs i både principprogrammet (Sverigedemokraterna, 2019, s. 17) och motionen *”Förbud mot böneutrop”* (2016/17:793), är tecken på radikal högerpopulism (Mudde, 2019, s. 31-33). Denna uppdelning, baserat på etnicitet (där invandrare från muslimska länder bör hållas utanför Sverige) visar även tecken på etnopluralism (Mudde, 2019, s. 27). Att andra religioner ska underställas den kristna och att muslimsk invandring ska bekämpas kan strida mot både artikel 9 (tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet), som skyddar rätten att utöva sin religion, och artikel 14 (förbud mot diskriminering), som fastställer förbud mot diskriminering på grund av religion (Europarådet, 1950). Att SD vill motverka invandring

från muslimska länder och begränsa människor att utöva sin religion om det är en annan än den kristna kan vidare kopplas till begreppen etnokrati och nativism. Islam och muslimer ses som hot mot den homogena massan och därför ska influenser från islam och muslimer begränsas så gott det går för att behålla en homogen kulturell stat (Mudde, 2019, s. 28-29). I detta stycke berörs både religiösa minoriteter och migranter, vilket för oss vidare in på nästa del.

4.2 Migranternas rättigheter

Richard Jomshof (SD) har skickat in en motion till riksdagen vid namn ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789) som föreslår ett liknande lagförslag som diskuterats i Danmark om att myndigheter ska kunna beslagta asylsökandes värdesaker vid inträde i landet i syfte att under asylprocessen kunna finansiera en del av de asylsökandes uppehälle. Förslagets motiveras genom att *”vi även här i Sverige bör ledas av principen att man försörjer sig själv om man kan”* (ibid.). Detta visar tecken på nativism, där asylsökande ses som ett hot mot den svenska ekonomin. Motionen kan även vara ett sätt att skrämja bort människor från att söka asyl i Sverige för att minska invandringen. Genom att försvåra förutsättningarna för asylsökande underlättas uteslutandet av hot mot den homogena massan och återskapandet av en homogen kulturell stat. På så sätt synliggörs både nativism och etnokrati i förslaget (Mudde, 2019, s. 28-29). Motionen kan skrida mot artikel 1 i protokollet från 1952 i Europakonventionen om skydd för egendom, vilken innefattar:

”Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundstenar” (Europarådet, 1950, s. 33).

Förslaget kan anses strida mot artikeln då asylsökandes ägodelar är en del av deras egendom, vilken inte får berövas. Men förslaget skulle även kunna motiveras gå i linje med konventionen om det hänvisas vara till det allmännas intresse att beslagta asylsökandes värdesaker för att kunna täcka en del av kostnaderna för asylprocessen. Förslaget kan även anses vara diskriminerande mot asylsökande med hänvisning till vad artikel 14 i Europakonventionen (Europarådet, 1950) skriver om förbud mot diskriminering på grund av ställning så som den asylsökande kan vara i beroendeställning till staten och att asylsökande utnyttjas av staten genom att berövas på deras värdesaker.

Etnokrati och nativism (Mudde, 2019, s. 28-30) kan identifieras på flera ställen i Sverigedemokraternas politiska dokument, bland annat i valplattformen

(Sverigedemokraterna, 2022, s. 13, 58), där de skriver att de vill stänga gränserna mot invandring från andra länder utanför närområdet och att invandring till Europa och Sverige ska motverkas och helst stoppas. Sverigedemokraterna (2019, s. 9) ser nationen som en viktig grundpelare för att behålla gemenskapen i ett land. Därför vill de begränsa invandringen från länder där kulturen och värderingarna skiljer sig som mest från den svenska. SD anser att det bästa för Sverige är om ”så stor andel som möjligt av statens medborgare också har en svensk identitet” och skiljer på svenskt medborgarskap och svensk tillhörighet (ibid.). Invandringspolitiken anses av SD ha orsakat ökad gängkriminalitet, vilket är en av anledningarna till att de vill motverka invandring från kulturer som anses svårkompatibla med den svenska kulturen (Sverigedemokraterna, 2022, s. 7). Viljan om att Sverige ska bestå av så stor andel inhemska medborgare som möjligt och att invandring ses som problematiskt och orsakar gängkriminalitet är tydliga tecken på nativism. Att Sverigedemokraterna skiljer på svenskt medborgarskap och svensk tillhörighet kan kopplas till begreppet etnopluralism, där människor delas upp i etniska grupper och bör hållas åtskilda. Detta hör ihop med etnokratin, där medborgarskap baseras på etnicitet och där invandring bekämpas för att behålla en homogen kulturell stat (Mudde, 2019, s. 27-29). Att motverka invandring av bara vissa kulturer kan inskränka på artikel 14 om förbud mot diskriminering på grund av exempelvis nationell tillhörighet, ras eller religion (Europarådet, 1950).

Sverigedemokraterna (2022, s. 52) vill värna om svenska normer, värderingar och den svenska kulturen och höja integrationskraven för invandrare då de anser att ”*mångkulturen har splittrat och polariserat Sverige*”. I principprogrammet skriver Sverigedemokraterna (2019, s. 13) att de är ”*starka motståndare till mångkulturalismen som politisk idé och samhällssystem*”. I valplattformen skriver Sverigedemokraterna (2022, s. 12) att assimilering ska vara grunden för integrationspolitiken. Sverigedemokraterna ser kritiskt på mångkulturalism och menar att detta splittrar landet och hotar den svenska samhörigheten och identiteten. Även detta är tydliga exempel på nativism och etnokrati (Mudde, 2019, s. 28-30). Sverigedemokraterna (2019, s. 9) skriver i sitt principprogram att:

”... som assimilerad till den svenska nationen räknar vi den med icke-svensk bakgrund som talar flytande svenska, uppfattar sig själv som svensk, lever i enlighet med den svenska kulturen, ser den svenska historien som sin egen och känner större lojalitet med den svenska nationen än med någon annan nation”.

I motionen Grundlag (2022/23:1001) diskuteras innehållet i Regeringsformen. Kritik riktas mot Regeringsformens skrivelser om att minoritetens kultur och samfundsliv skall främjas i

Sverige. SD skriver i motionen (Grundlag 2022/23:1001, s. 3) att: *“Detta stadgande försvårar den självklara principen att invandrargrupper till Sverige bör assimileras, inte integreras”*. Författarna till motionen menar att det borde tydliggöras att det endast är *”Sveriges fem erkända historiska minoriteter”* som bör främjas i Sverige (ibid.). Etnokratin blir tydlig även här där fokus läggs på att invandrargrupper ska assimileras till den svenska kulturen för att återskapa en homogen kulturell stat (Mudde, 2019, s. 28-29). Sverigedemokraternas tydliga ställning till att andra minoriteter som tillhör olika invandrargrupper med andra kulturer och samfundsliv än dessa fem bör assimileras kan strida mot flera artiklar i Europakonventionen. Det kan dels, enligt artikel 14 (Europarådet, 1950), anses diskriminerande då andra minoriteter än dessa fem inte accepteras på samma sätt och bör ge upp deras egen kultur för att anpassa sig helt till den svenska kulturen. Dels kan det även strida mot artikel 8 om att alla har rätt till skydd för privat- och familjeliv. Krav på assimilering kan även strida mot rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet (artikel 9) då minoriteter inte har samma frihet att uttrycka sin kulturella och religiösa identitet.

I Sverigedemokraternas (2019, s. 11-12) principprogram skriver SD att vissa kulturer är bättre än andra vad gäller bland annat demokratiska värderingar, förhållande till mänskliga rättigheter, utbildningsnivå etc. Sverigedemokraterna värnar om kulturarvet och menar att grupper som inte anpassar sig till svenska förhållanden och inte ser sig som svenskar inte är en del av den svenska kulturen. Målet med Sverigedemokraternas assimilationspolitik *”... är att invandrare skall ta seden dit de kommer och på sikt överge sina ursprungliga kulturer och identiteter för att istället bli en del av den svenska nationen”* (Sverigedemokraterna, 2019, s. 13). Detta citat går i linje med den etnokrati som Mudde (2019, s. 28-29) beskriver som ett kännetecken på den radikala högerpopulistiska ideologin. Vidare skriver SD att förutom de nationella minoriteterna är den svenska nationens kultur överordnad andra kulturer i Sverige och därför ska statligt och kommunalt stöd för att bevara invandrares ursprungskultur och identiteter dras in (Sverigedemokraterna, 2019, s. 13). Att motverka kulturell och identitetsmässig mångfald genom att ha som mål att utrota alla andra kulturer och identiteter än den svenska och de fem erkända minoriteterna kan anses strida mot både artikel 8 om rätt till skydd för privat- och familjeliv och artikel 14 om förbud mot diskriminering (Europarådet, 1950). Den svenska kulturen ses av Sverigedemokraterna som den ideala medan andra kulturer nedvärderas, vilket är tecken på nativism (Mudde, 2019, s. 28) och kan anses

diskriminerande på grund av nationellt ursprung, ras eller tillhörighet till nationell minoritet (Europarådet, 1950).

“Under de senaste årtionden har otryggheten spritt sig över Sverige och förändrat samhällsklimatet i grunden. Kopplingen till den skadliga och allt för omfattande invandringen under en lång tid är uppenbar.” (Sverigedemokraterna, 2022, s. 6)

Så skriver Sverigedemokraterna i sin valplattform gällande kriminalpolitiken och yttrar en önskan om att invandrare som begår grova brott ska kunna få sitt uppehållstillstånd och medborgarskap återkallat för att underlätta utvisning av utländska kriminella (ibid.). Att se invandring som ett hot mot Sverige och att därmed vilja underlätta utvisning visar återigen tecken på nativism och etnokrati (Mudde, 2019, s. 28-29). I citatet ovan kopplas osäkerhet och brott ihop med invandring och fokus läggs på brott som begås av icke-inhemska personer. Att koppla kollektiv säkerhet till nationen eller rasen och se brott och osäkerhet som något som kommer utifrån den inhemska befolkningen är synonymt med Muddes beskrivning av högerpopulism (Mudde, 2019, s. 33-35). I artikel 3 i protokollet från 1963 i Europakonventionen (Europarådet, 1950, s. 36) anges att *”ingen får utvisas från den stat som han är medborgare i”*. Trots detta strävar Sverigedemokraterna efter att kunna genomföra detta. Protokoll 7, artikel 1 – Rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar (Europarådet, 1950), anger dock att utvisning av utlänningar som lagligen bor i ett land kan motiveras om personen är ett hot mot den allmänna ordningen eller nationella säkerheten. Sverigedemokraternas förslag om att utvisa medborgare strider alltså mot Europakonventionen. Om det däremot gäller personer som lagligen befinner sig i Sverige men inte har ett svenskt medborgarskap och kan anses vara en fara för den allmänna ordningen och nationella säkerheten går förslaget om utvisning inte emot Europakonventionen.

Även om Sverigedemokraterna säger sig värna om lika fri- och rättigheter för alla finns det alltså innehåll i valplattformen (Sverigedemokraterna, 2022), principprogrammet (Sverigedemokraterna, 2019) och motionerna som analyserats som talar emot detta och kan tolkas på ett sätt som strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter.

5. Avslutande diskussion

Syftet med studien var att ta reda på om Sverigedemokraternas politik är ett hot mot mänskliga rättigheter och i så fall i vilka avseenden. Utifrån syftet ämnar studien besvara forskningsfrågan: ”I vilka avseenden strider Sverigedemokraternas politik mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter?”. Tidigare forskning pekar på att högerpopulism kan utgöra tänkbara hot mot mänskliga rättigheter och överstatliga institutioner och överenskommelser som verkar för att skydda allas lika fri- och rättigheter. Hotet mot minoriteters rättigheter uttrycks särskilt, där religiösa minoriteters rättigheter och migranters rättigheter är främst återkommande. Om detta även gäller för Sverigedemokraternas politik var därmed föremål för undersökningen. Uppsatsen bidrar med mer kunskap om hur SD kan utgöra hot mot de mänskliga rättigheterna genom att fokusera på dess egenskaper som radikalt högerpopulistiskt och dess tendenser att strida mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter.

Utifrån tolkningen av Sverigedemokraternas (2022) valplattform, Sverigedemokraternas (2019) principprogram och motionerna ”Beslagtagande av asylanters ägodelar” (2016/17:789), ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793), ”Grundlag” (2022/23:1001) och ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291), ger Sverigedemokraternas politik en tydlig bild av att svenska intressen sätts i främsta fokus och att icke-inhemsk personer eller idéer uppfattas som hot mot nationen och folket, vilket är tecken på nativism (Mudde, 2019, s. 28). Även försvårandet av att leva i Sverige med en annan religion eller kultur än den kristna eller den svenska kulturen kännetecknas av nativism. Exempel på etnokrati (Mudde, 2019, s. 28-29) är de höga kraven på assimilering som krävs för att ses som svensk medborgare och tillhörig det svenska samhället och viljan om att underlätta utvisning. Sverigedemokraternas politik visar prov på den uppdelning av folket i ”*vi*” och ”*dem*” som Mudde definierar som populism (Mudde, 2019, s. 31-33). Att muslimer ofta ses som ”*de andra*” i den konstellationen (ibid.) kan synliggöras i bland annat motionen ”Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan” (2023/24:2291) och motionen ”Förbud mot böneutrop” (2016/17:793) där SD vill införa restriktioner kring hur människor får klä sig och utöva sin religion. Detta drabbar religiösa minoriteter, i detta fall muslimer. Ytterligare visar dessa motioner tillsammans med valplattformen (2022) och principprogrammet (2019) tecken på islamofobi (Mudde, 2019, s. 29), där islam likställs med islamism och en tro om att islam är ett hot mot svenska värderingar och demokratin yttras. Sverigedemokraternas politik visar

även prov på auktoritärism (Mudde, 2019, s. 30) vad gäller traditionell och moralisk skola. Etnopluralism (Mudde, 2019, s. 27) kan identifieras i det starka motståndet mot mångkulturalism och invandring som presenteras bland annat i principprogrammet (Sverigedemokraterna, 2019) och valplattformen (Sverigedemokraterna, 2022). Analysen visar att Sverigedemokraternas politik i många avseenden kännetecknas av Muddes principer om radikal högerpopulism. Mest framträdande är nativism, etnokrati, populism och islamofobi. Analysen visar vidare att Sverigedemokraterna förespråkar en politik som försvårar möjligheterna för religiösa minoriteter och migranter att leva med samma förutsättningar som majoriteten.

För att få svar på i vilka avseenden Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter fokuserar analysen på de minoritetsgrupper som är mest framträdande i tidigare forskning om högerpopulistiska hot mot mänskliga rättigheter som därmed utgör de områden som anses mest relevanta att studera för att hitta meningsskiljaktigheter mellan Sverigedemokraternas politik och Europakonventionen. För att utesluta dessa hot hade studien behövt komma fram till att innehållet i de politiska dokumenten inte skulle kunna tolkas strida mot Europakonventionen. Hsieh & Shannon (2005, s. 1282-1283) skriver att risken med denna metod (riktad innehållsanalys) är att forskaren går in med en föreställning om resultatet som gör att benägenheten för att hitta saker som stödjer teorin ökar. Citaten som presenteras i analysen har valts ut för att de kännetecknas av radikal högerpopulism. Citaten kan möjligen tolkas på ett annat sätt och om andra citat från de politiska dokumenten hade valts ut hade studien troligtvis visat ett annat resultat. Men av relevans för att hitta var politiken och lagen skiljer sig åt berörande mänskliga rättigheter valdes dessa utdrag ur Sverigedemokraternas politik.

Efter att ha studerat Sverigedemokraterna, som representant för ett högerpopulistiskt parti i Europa, kan en slutsats dras att Sverigedemokraternas politik strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter på flera ställen avseende religiösa minoriteters rättigheter och migranternas rättigheter. Särskilda artiklar som Sverigedemokraternas politik strider mot är framför allt artikel 14 (förbud mot diskriminering), som är mest återkommande, därefter artikel 9 (tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet) och sedan artikel 8 (rätt till skydd för privat- och familjeliv). De tydligaste överträdelserna sker mot religionsfriheten (artikel 9) och diskriminering på grund av religion (artikel 14).

Vad Grabbe och Groot (2014, s. 35) påstår om att den högerpopulistiska ideologin sätter folkets vilja först oavsett om denna går emot mänskliga rättigheter eller andra överenskommelser kan alltså även stämma gällande religiösa minoriteters rättigheter och migranters rättigheter (med särskilt fokus på muslimer i båda minoritetsgrupper). I analysen hittas flera uttryck om förslag och mål som strider mot Europakonventionens skydd av minoriteters rättigheter. För flera yttranden är det dock svårt att konstatera att de direkt bryter mot Europakonventionen eftersom yttrandena kan tolkas på flera sätt och kräver en domstol för att avgöra vad som kan anses som ett brott mot Europakonventionen och inte.

Att tidigare forskning har presenterat högerpopulism som ett hot mot mänskliga rättigheter kan alltså även anses gälla för Sverigedemokraternas politik. Sveriges näst största parti (Valmyndigheten, 2023, 19 december), som samarbetar med regering (Regeringskansliet, 2022, 1 november), för alltså en politik som kan tolkas strida mot flera artiklar i Europakonventionen avseende religiösa minoriteters och migranters rättigheter. Sverige är då ändå ett land som länge ansetts vara ett föredöme för andra länder när det kommer till att värna om mänskliga rättigheter (Karlsson Schaffer, 2020 s. 48). Samtidigt som det är viktigt att skydda mänskliga rättigheter är det fullt så viktigt att upprätthålla ett demokratiskt styre, vilket också skyddas av Europakonventionen (Europarådet, 1950, s. 5). Även om vissa delar av Sverigedemokraternas politik kan tolkas vara ett hot mot de mänskliga rättigheterna är detta en politik som en stor del av den svenska befolkningen står bakom. Det blir därmed ett komplext problem eftersom Sverige som demokrati styrs av folkets röster samtidigt som regeringen är skyldiga att följa Europakonventionen. För framtida forskning kan det vara intressant att undersöka just denna komplexitet mellan upprätthållandet av ett demokratiskt styre och skyddet av de mänskliga rättigheterna. Vad går egentligen först och hur ska de samverka om det ena inskränker det andra och vice versa?

Referenser

- Alston, P. (2017). The Populist Challenge to Human Rights, *Journal of Human Rights Practice*, 9(1), 1-15, DOI: [10.1093/jhuman/hux007](https://doi.org/10.1093/jhuman/hux007)
- Bergström, G. & Boréus, K. (2018). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I K. Boréus & G. Bergström (Red.), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4:e uppl.) (s. 17-45). Lund: Studentlitteratur.
- Boréus, K. & Kohl, S. (2018). Innehållsanalys. I Boréus, K. & Bergström, G. (Red.), *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4:e uppl.) (s. 49-89). Lund: Studentlitteratur.
- Cameron, I. (1999). The Swedish Experience of the European Convention on Human Rights Since Incorporation. *International and Comparative Law Quarterly*, 48(2), 20-56. DOI:10.1017/S0020589300062874
- Ciacchi, A. (2017). Political parties' programmes: examples of governance against human rights. *European Journal of Comparative Law and Governance*, 4(2), 105-110. DOI:10.1163/22134514-00402004
- Council of Europe. (u.å., 1). *Kortfattat om Europarådet. Värderingar: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsprincipen*. Hämtad 2023-12-21 från <https://www.coe.int/sv/web/about-us/values>.
- Council of Europe. (u.å., 2). *Medlemsstater*. Hämtad 2024-01-29 från <https://www.coe.int/sv/web/about-us/our-member-states>.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towins, A. & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (5 uppl.). Stockholm: Wolters Kluwer
- Europarådet. (1950). *Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_swe
- Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter och Europarådet. (2021). *Handbok i europeisk icke-diskrimineringsrätt*. Luxemburg: Publikationer för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter.
- Falkner, G. & Plattner, G. (2020). EU Policies and Populist Radical Right Parties' Programmatic Claims: Foreign Policy, Anti-discrimination and the Single Market, *Journal of Common Market Studies*, 58(3), 723-739, DOI: [10.1111/jcms.12963](https://doi.org/10.1111/jcms.12963)
- Grabbe, H. & Groot, N. (2014). Populism in the European Parliament: What Implications for the Open Society?, *The International Spectator*, 49(4), 33-46, DOI: 10.1080/03932729.2014.961768

Helfer, L. (2020). Populism and International Human Rights Law Institutions: A Survival Guide. I G. L. Neuman. (Red.), *Human Rights in a Time of Populism: Challenges and Responses* (s. 218-249). Cambridge: Cambridge University Press.

Helfer, L. & Voeten, E. (2020). Walking Back Human Rights in Europe? *European Journal of International Law*, 31(3), 797-827. DOI: 10.1093/ejil/cha071

Hirvonen, K. (2013). Sweden: when hate becomes the norm. *Institute of Race Relations*, 55(1), 78-86. DOI: 10.1177/0306396813486604

Humble, K. (2022). Populism and the threat to international law. *Laws*, 11(3), 50. DOI:[10.3390/laws11030050](https://doi.org/10.3390/laws11030050)

Hsieh, H-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis, *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288, DOI: 10.1177/1049732305276687

Karlsson Schaffer, J. (2020). The Self-Exempting Activist: Sweden and the International Human Rights Regime, *Nordic Journal of Human Rights*, 38(1), 40-60, DOI: 10.1080/18918131.2020.1773065

Khosravi, S. (2009). Sweden: detention and deportation of asylum seekers. *Race & Class*, 50(4), 38-56. DOI: [10.1177/0306396809102996](https://doi.org/10.1177/0306396809102996)

Motion 2016/17:789. *Beslagtagande av asylanters ägodelar*. <https://data.riksdagen.se/fil/7E47C68F-923E-4CB8-AE56-D2E23325A2E3>

Motion 2016/17:790. *Förbud mot heltäckande muslimsk slöja*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/forbud-mot-heltackande-muslimsk-sloja-_h402790/

Motion 2016/17:793. *Förbud mot böneutrop*. <https://data.riksdagen.se/fil/4C66E8C9-E4E9-4142-AF5B-1E2C70523694>

Motion 2022/23:1001. *Grundlag*. <https://data.riksdagen.se/fil/487CF75A-07FC-4282-B61E-AB5084CA5631>

Motion 2023/24:2291. *Slöjförbud i den svenska för- och grundskolan*. <https://data.riksdagen.se/fil/B61177D1-96EF-45CA-A88C-BAC5D8EE2F74>

Mudde, C. (2019). *The far right today*. Cambridge: Polity Press.

Müller, J-W. (2016). *What is Populism?* University of Pennsylvania Press.

Nationalencyklopedin. (u.å., 1). *Europarådet*. Hämtad 2023-11-21 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/euopar%C3%A5det>

Nationalencyklopedin. (u.å., 2). *Flyktingkrisen 2015*. Hämtad 2024-04-23 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/flyktingkrisen-2015>

Nationalencyklopedin. (u.å., 3). *Sverigedemokraterna*. Hämtad 2023-11-21 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/sverigedemokraterna>

Panke, D. (2019). The european court of human rights under scrutiny: Explaining variation in non-compliance judgments. *Comparative European Politics*, 18(2), 151-170. DOI: [10.1057/s41295-019-00157-6](https://doi.org/10.1057/s41295-019-00157-6)

Regeringskansliet. (2014, 5 november). *Mänskliga rättigheter*. <https://www.regeringen.se/lattlast-information-om-regeringen-och-regeringskansliet/den-svenska-samhallsmodellen/manskliga-rattigheter/>

Regeringskansliet. (2021, 17 juni). *Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Ungern*. <https://www.regeringen.se/rapporter/2021/06/manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-i-ungern/>

Regeringskansliet. (2022, 1 november). *Regeringens politiska prioriteringar*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2022/11/regeringens-politiska-prioriteringar/>

Rovira Kaltwasser, C. (2012). The ambivalence of populism: threat and corrective for democracy, *Democratization*, 19(2), 184-208, DOI: [10.1080/13510347.2011.572619](https://doi.org/10.1080/13510347.2011.572619)

Ruzza, C. (2021). The populist radical right and its discursive impact on EU-Level civil society, *European Politics and Society*, 22(4), 567-588, DOI: [10.1080/23745118.2020.1801186](https://doi.org/10.1080/23745118.2020.1801186)

Sverigedemokraterna. (2019). *Principprogram. Sverigedemokraternas principprogram 2019*. <https://sd.se/wp-content/uploads/2022/07/sverigedemokraternas-principprogram-2019.pdf>

Sverigedemokraterna. (2022). *Sverigedemokraternas Valplattform 2022. Inriktningsprogram för Sverigedemokraternas inflytande över svensk politik under nästa mandatperiod*. <https://ratatosk.sd.se/sd/wp-content/uploads/2018/02/25170844/Sverigedemokraternas-valplattform-2022.pdf>

Sveriges Riksdag. (2023, 3 maj). *Europarådsdelegationen*. <https://www.riksdagen.se/sv/sa-fungerar-riksdagen/riksdagens-internationella-arbete/parlamentariska-forsamlingar/europaradsdelegationen/>

Towns, A., Karlsson, E. & Eyre, J. (2014). The equality conundrum: Gender and nation in the ideology of the Sweden Democrats, *Party Politics*, 20(2), 237-247, DOI: [10.1177/1354068813520272](https://doi.org/10.1177/1354068813520272)

Valmyndigheten. (2023, 19 december). *Valresultat 2022*. <https://www.val.se/valresultat/riksdag-region-och-kommun/2022/valresultat.html>

